

Onderwerp De welstandstoets in de praktijk: een terugblik op de
welstand als onderdeel van het Atelier Stadsbouwmeester

Steller M. Smit

De leden van de raad van de gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon Bijlage(n) 1 Ons kenmerk 6789393
Datum 16-02-2018 Uw brief van Uw kenmerk

Geachte heer, mevrouw,

Sinds eind 2014 is in de gemeente Groningen het proces van welstandstoetsing anders ingericht. We hebben gebruik gemaakt van de 'kan-bepaling', die mogelijk maakt dat aanvragen binnen de ambtelijke organisatie aan redelijke eisen van welstand worden getoetst. En er is, als gevolg van de reorganisatie van de gemeente, een nieuwe invulling gegeven aan de functie van Stadsbouwmeester. De welstandstoets is ondergebracht bij de werkzaamheden waarmee de Stadsbouwmeester als onafhankelijke adviseur is belast. Rondom de Stadsbouwmeester is een 'atelier' gecreëerd.

Bijgaand ontvangt u het opgestelde 'driejaarverslag' *De welstandstoets in de praktijk: een terugblik op welstand als onderdeel van het Atelier Stadsbouwmeester 2015-2017* waarin het atelier terugkijkt en informeert over de ervaringen van de nieuwe werkwijze. Het atelier heeft de evaluatie op twee niveaus benaderd. Enerzijds is gekeken naar de manier van werken, anderzijds schenkt het aandacht aan de tendensen die men tegenkwam tijdens het toetsen. De terugblik sluit wat dat betreft dus ook aan op de jaarverslagen zoals die altijd door de voormalige welstandscommissie werden uitgebracht. We constateren dat de stadsbouwmeester een grondige terugblik heeft opgesteld en dat er waardevolle opmerkingen en aanbevelingen worden gedaan. Aan u is toegezegd dat er vanaf nu jaarlijks een verslag van de welstand wordt gemaakt.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders van Groningen,

de burgemeester,
Peter den Oudsten

de secretaris,
Peter Teesink

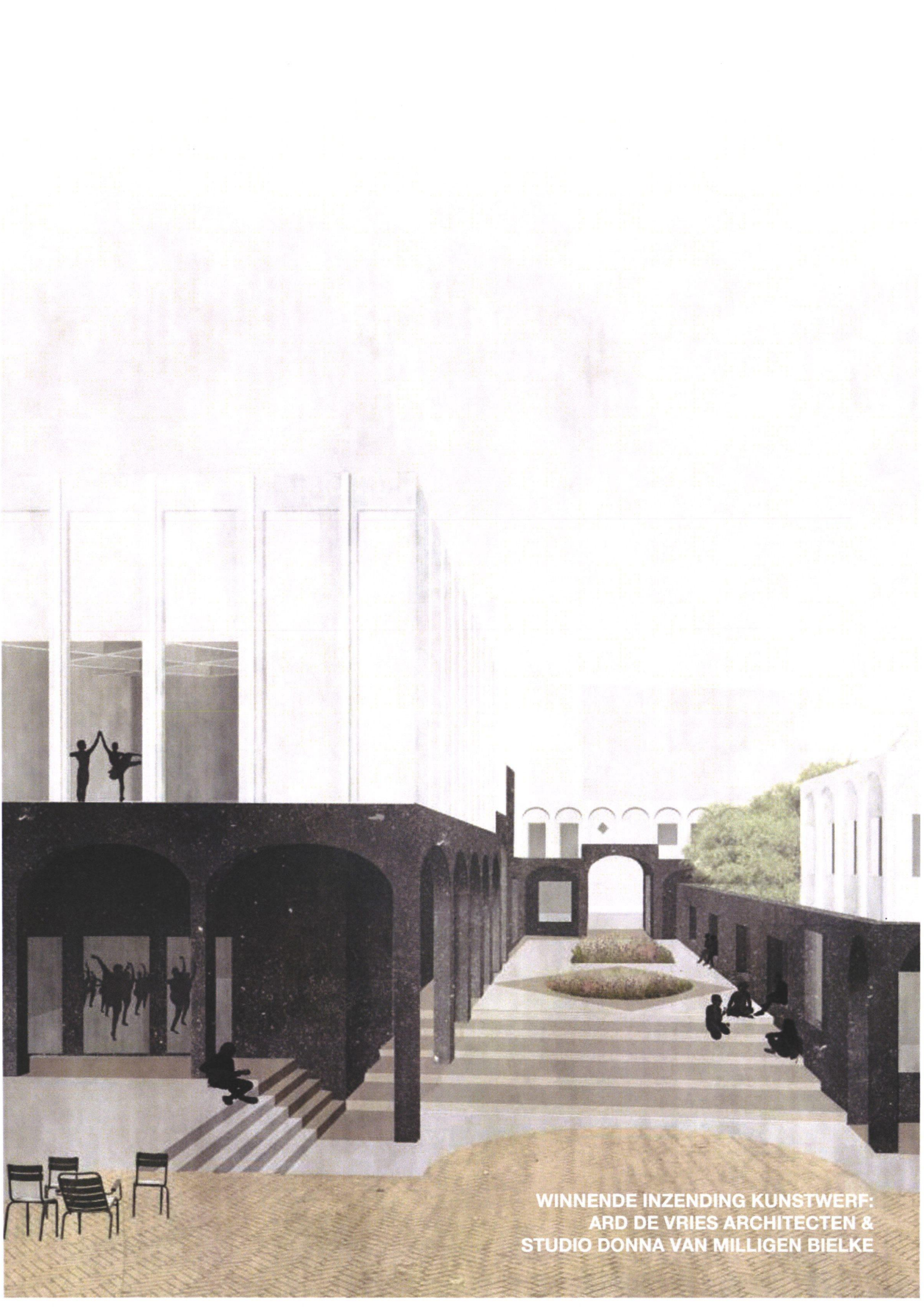
DE WELSTANDSTOETS IN DE PRAKTIJK

Een terugblik op welstand als
onderdeel van het Atelier
Stadsbouwmeester 2015-2017

Voor u ligt een terugblik op drie jaar welstand als onderdeel van het Atelier Stadsbouwmeester. Sinds eind 2014 heeft de gemeente Groningen de welstandstoets ondergebracht bij de werkzaamheden waarmee de stadsbouwmeester als onafhankelijk adviseur is belast. Met de opzet van een atelier rondom de stadsbouwmeester streefde de gemeente ernaar om ambities, verantwoordelijkheden, functies en taken omtrent het waarborgen van ruimtelijke kwaliteit, te vereenvoudigen en bundelen. Natuurlijk was deze organisatorische omslag het gevolg van de verschuiving van beleidsverantwoordelijkheden tussen overheden onderling, als ook van de veranderende positie van de gemeentelijke overheid zelf. Maar de gemeente gaf met het Atelier Stadsbouwmeester als thuishaven van de welstand ook direct invulling aan de mogelijkheden van de ‘KAN-bepaling’. Met deze bepaling is de verplichting van een onafhankelijke welstandscommissie voor de welstandstoets komen te vervallen en *kan* de toets ook ambtelijk worden uitgevoerd. Met het Atelier Stadsbouwmeester voegen we kortom verantwoordelijkheden omtrent kwaliteitsborging samen: activiteiten die nog steeds tot de gemeentelijke ambitie behoren, maar die door verschuivingen in de markt en het economisch tij moesten afslanken, zijn gebundeld om elkaar te versterken. Zo blijft de gemeente in staat om ambities op het gebied van ruimtelijke kwaliteit te voeden, het proces van kwaliteitsborging te bevorderen en vereenvoudigen, als ook om een gedegen fundament te creëren dat zorgt voor continuïteit in ambities omtrent kwaliteitsborging.

Nu we drie jaar in de ‘vernieuwde’ welstandspraktijk werken, is het tijd voor een terugblik. De terugblik bestaat uit twee delen: een deel met een ‘klassiek’ overzicht van de welstandspraktijk en de belangrijkste tendensen, conform de traditie van jaarverslagen van de voormalige welstandscommissie van de gemeente Groningen en afgesloten met de belangrijkste statistische gegevens van de afgelopen drie jaar. En een deel met een schets van de vernieuwde werkwijze en de opgedane ervaringen. Omdat de nieuwe werkwijze het werk uiteraard heeft beïnvloed, beginnen we met een terugblik op de ‘gereorganiseerde welstandstoets’.

WINNENDE INZENDING KUNSTWERF:
ARD DE VRIES ARCHITECTEN &
STUDIO DONNA VAN MILLIGEN BIELKE

DEEL 1.

HET ATELIER STADS-
BOUWMEESTER EN
DE WELSTAND

EIND 2014 WAS HET ZOVER: NA EEN JARENLANGE SAMENWERKING NAM DE GEMEENTE GRONINGEN AFSCHIED VAN DE WELSTANDSCOMMISSIE. NOG VOORDAT JEROEN DE WILLIGEN IN 2015 ALS NIEUWE STADSBOUWMEESTER AANTRAD, BEGON DE GEMEENTE MET 'PROEFDRAAIEN'. VAN EEN TWEEWEEKELIJKSE TOETS-STRUCTUUR MET LOKETTOETSERS, EEN KLEINE EN EEN GROTE COMMISSIE GING DE STAD OVER OP EEN WELSTANDS-ROUTINE MET ENKEL NOG EEN KLEINE COMMISSIE AAN HET LOKET EN EEN WEKELIJKSE VERGADERING MET DE STADSBOUWMEESTER.

HET AFSCHIED VAN DE COMMISSIE

Dat Groningen afscheid nam van de welstandscommissie was overigens niet omdat deze niet goed functioneerde. De gemeente had altijd een breed opgezette commissie gehad, met een voorzitter die van buiten Groningen kwam, met naast praktiserende, lokaal gevestigde architecten ook stedenbouwkundigen, cultuur- en monumentenspecialisten, alsmede experts op het gebied van archeologie. De commissie was dus breed inzetbaar, van alle markten thuis en daarmee geschikt voor de toetsing van praktisch elke aanvraag.

De commissie werd ondersteund door een secretariaat dat was ondergebracht bij Libau, de adviesorganisatie voor ruimtelijke kwaliteit en cultureel erfgoed in Groningen en Drenthe. Libau ondersteunde de commissie tevens met een lokettoetsers, die wekelijks twee keer bij het Loket Bouwen en Wonen van de gemeente aanvragen in ontvangst nam. De snel te toetsen plannen werden ter plaatse afgehandeld, de kleine aanvragen werden aan een steeds roterende kleine commissie voorgelegd, terwijl de grote aanvragen voor de gehele commissie werden bewaard. De kleine en grote commissie vergaderden om de week, wat in combinatie met de verslaglegging en het opstellen van adviezen (en het nakijken daarvan) betekende dat een welstandsadvies zo maar een maand onderweg kon zijn.

BREDE INTEGRALE TOETSING

Aan de kwaliteit van de toetsing lag het niet, maar met de reorganisatie van de welstand als onderdeel van het Atelier Stadsbouwmeester wilde de gemeente graag van de drie 'schijven' (loket, kleine en grote commissie) van de oude toets-structuur af, zonder aan kwaliteit van toetsing in te leveren. Het proces van welstandstoetsing moest eenvoudiger worden georganiseerd, de tijdsduur tussen aanvraag en advies teruggebracht. In het Atelier Stadsbouwmeester zou de welstandstoets efficiënter en sneller, maar nog steeds zorgvuldig uitgevoerd.

De opzet van een atelier rondom de Stadsbouwmeester voor een efficiënte welstandstoets was dus een doeltreffende. Het atelier verzorgt de basis van de toetsing; het gros van de aanvragen wordt onder mandaat van de stadsbouwmeester afgehandeld. Enkel grote, voor de stad belangrijke en invloedrijke aanvragen worden door de stadsbouwmeester zelf getoetst, naast de rol die hij inneemt als supervisor of als deelnemer van kwaliteitsteams bij complexe projecten. Voor complexe interdisciplinaire aanvragen wordt de stadsbouwmeester bovendien, naast de vakinhoudelijk specifieke kennis die in het atelier aanwezig is, nog steeds bijgestaan door externe adviseurs, die wat betreft uitwerking, detaillering, cultuurkennis en monumentenexpertise een aanvulling vormen. Aanvragen worden dus nog steeds breed getoetst, zonder dat er afstand is tot de gemeentelijke organisatie. Dankzij de compacte organisatie in het atelier kunnen aanvragen integraal worden behandeld, wat een vlotte afhandeling

stimuleert. Omdat het zwaartepunt bij het atelier ligt, ontstaat er bovendien een goede continuïteit in de toetsing, die niet afhankelijk is van één persoon of ambtenaar, maar van een kleine groep, aangestuurd door de stadsbouwmeester.

Een brede integrale toetsing blijft ook in de toekomst van belang en hier is volgens de Stadsbouwmeester zelf ook nog voldoende verbetering mogelijk. De bij de toetsing betrokken disciplines hebben beter contact met elkaar, weten elkaar voor complexe, werkveld-overstijgende aanvragen goed te vinden. Maar de adviezen vanuit verschillende afdelingen zijn soms ook moeilijk met elkaar te rijmen, laten kortom verschillende ‘gezichten’ van de gemeente zien. Hoewel het zo kan zijn dat er vanuit verschillende beleidsterreinen verschillende adviezen op een aanvraag ontstaan, ambieert het Atelier Stadsbouwmeester een betere afstemming van adviezen op elkaar, zodat voor de aanvrager direct duidelijk is hoe de aanvraag er voor staat. Juist nu we naar het principe van de omgevingsvisie toe gaan, de overheid meer faciliterend optreedt en de markt een grotere speler op het gebied van ruimtelijke ordening is geworden, is het essentieel dat een integrale ruimtelijke toetsing, mede op het gebied van stedenbouw, landschapsontwerp en openbare ruimte, overtuigend wordt gewaarborgd. De organisatie van de welstandstoets in het atelier biedt hiervoor een goed vertrekpunt. De stadsbouwmeester kan binnen deze context overtuigend aan de gestelde ambitie werken.

TOEGANKELIJKHEID

Omdat het proces van toetsen compacter is georganiseerd in het atelier, ontstaat er ook een meer informele sfeer, waardoor er gemakkelijker met aanvragers, ontwerpers en opdrachtgevers kan worden meegedacht. Dit was een nadrukkelijke wens van de gemeente en is duidelijk een voordeel gebleken. Ten opzichte van de wat formelere commissie is het atelier nu laagdrempelig georganiseerd en werkt ze nauw samen met het Loket Bouwen en Wonen. Twee keer per week zijn er twee vertegenwoordigers van het atelier bij het loket, waar zij het gros

van de aanvragen, tot zo’n tachtig procent, afhandelen. Daarnaast is er wekelijks een vergadering met de stadsbouwmeester: er is dus wekelijks tijd om grote, complexe plannen te toetsen. De toets-structuur is overzichtelijker, toegankelijker en directer geworden, waardoor de omlooptijd enorm is afgenomen.

De grootste winst van de nieuwe welstandspraktijk is wellicht de benaderbare werkwijze. De wekelijkse welstandsvergadering met de stadsbouwmeester is nog steeds openbaar toegankelijk, terwijl het atelier op de dagen bij het loket een vrij toegankelijk spreekuur hanteert. Een punt van aandacht blijft de communicatie naar buiten toe, want zelfs intern is er nog niet goed zicht op de positie en het functioneren van het loket. Maar de toegankelijkheid is met inloopsprekuren een stuk toegenomen. Hoewel de welstandstoets een onafhankelijke toets blijft die objectief wordt uitgevoerd, is het voor de kwaliteit van de stad goed dat er juist over aanvragen direct en goed contact is met aanvragers, ontwerpers en opdrachtgevers. De stadsbouwmeester heeft dit in het eerste jaar van de nieuwe werkwijze ook nadrukkelijk opgezocht. In het eerste jaar organiseerde hij een discussieavond over de vernieuwde werkwijze, waarvoor de ontwerpwereld was uitgenodigd. Was de nieuwe werkwijze beter, transparanter, zo wilde de stadsbouwmeester weten? En hoe kunnen we de werkwijze zo verbeteren, dat er een goede integrale advisering ontstaat, zonder dat dit ten koste van de kwaliteit van advisering gaat?

De architecten en ontwerpers die op de welstandsavond waren afgekomen, maakten gretig van de gelegenheid gebruik om hierover met de stadsbouwmeester van gedachten te wisselen. Er leefde wel wat zorg bij sommigen over de nauwere verweving van de toetsing met de ambtenarij, al werd er positief gereageerd op het principe van een integrale toets bij het Atelier. De directere manier van een ambtelijke toets als onderdeel van het Atelier Stadsbouwmeester was volgens velen een positieve ontwikkeling, omdat het beter aansluit bij wat de welstand zou moeten bewerkstelligen: het beter

maken van de plannen. Door de nieuwe opzet wordt de welstandstoets vaak al in een eerdere fase ingezet, daar waar de commissie vaak pas bij een uitgewerkt plan werd geconsulteerd. Gelukkig wist een aantal ontwerpers nog wel dat een vroege toets ten tijde van de commissie ook gewoon als voorbehandeling mogelijk was, maar dat de stadsbouwmeester een open en toegankelijke manier van toetsen stimuleert, werd over het algemeen positief ontvangen. Een opbouwend kritische afsluiter was dat, indien aanvragen op basis van de verschillende ruimtelijke toetsen negatief worden beoordeeld, er sneller een integraal gesprek moet worden aangegaan: een ambitie die de stadsbouwmeester deelt.

EINDE WELSTAND?

De reorganisatie van de welstand betekende dus geenszins het einde van de welstand, ook al bleek dit hier en daar een (onuitgesproken) wens naar aanleiding van de berichtgeving over het afscheid van de welstandscommissie. Een groot aantal media interpreteerde en bracht dit nieuws als ‘het afschaffen van de welstandstoets’, een bericht dat door sommige opdrachtgevers en ontwikkelaars jubelend werd ontvangen. Niets bleek minder waar. In de praktijk heeft de welstandstoets weer een actieve rol in het ontwerpproces gekregen, een realiteit die vanuit verschillende buurtverenigingen en wijkcentra enorm is toegejuicht. In tegenstelling tot de vaak eenzijdige berichtgeving over welstand in de media, was al voor de reorganisatie van de welstand de roep om een actievere welstand toegenomen, wat voor een aantal gebieden tot aangescherpte criteria in de welstandsnota leidde. Ook leidde deze betrokken houding van de buurt- en wijkcentra tot het invoeren van het *Veranderlab Wijkwelstand*, waarvan vooral bij de vernieuwing van de welstandsnota gebruik is gemaakt.

Het mooie van de nieuwe werkwijze is, dat de welstandstoets vaak vroeg in het proces een veel prominentere rol kan spelen dan voorheen. Een aantal opdrachtgevers is zich hiervan inmiddels bewust en betreft de welstand actief

bij het opstellen van soms hele specifieke criteria, bijvoorbeeld bij opgaven waarvoor een aanbesteding moet worden opgezet. De stadsbouwmeester kan dan vooraf het beleid duiden en opdrachtgevers zowel als ontwerpers beter inzicht geven in waarom er op welke gronden wordt getoetst. Ook te grote beperkingen voor de welstandstoets kunnen dan worden weggenomen, wat de kwaliteit van de ontwerpen vaak ten goede komt.

De praktijk van toetsen staat dus dichterbij de praktijk van ontwerpen, een ambitie die de stadsbouwmeester scherp in het oog houdt. Hoewel de welstandstoets al veel beter is afgestemd op de overige ruimtelijke toetsen binnen de gemeente (bestemmingsplan, verkeer, monumenten), nog steeds kan de verhouding van de welstand tot de overige werkzaamheden van de stadsbouwmeester worden verbeterd; nog steeds kunnen de werkzaamheden voor het borgen van ruimtelijke kwaliteit, beter en integraler worden afgewogen. Om welstand tot een vanzelfsprekend onderdeel van de kwaliteitsborging en ruimtelijke ambities te maken, heeft de stadsbouwmeester vanaf zijn aanstelling een groot aantal activiteiten ontplooid dat kan bijdragen aan beter begrip en een betere toepassing van de welstandstoets.

DE TERUGKERENDE ROEP OM HANDHAVING

Het verbeteren van de verhouding tussen welstand en handhaving was een van de voornaamste activiteiten waaraan in de afgelopen drie jaar welstand structureel aandacht is geschonken. Ook op dit punt wordt het voordeel van een minder formele welstandsorganisatie goed zichtbaar. Het contact tussen de welstand en de praktijk is directer, wat een betere relatie tussen welstand en handhaving in de hand werkt. De groeiende vraag naar een actieve welstand en de aandacht binnen de organisatie voor een integrale toetsing, zou de indruk kunnen wekken dat de voormalige welstandscommissie hieraan geen overtuigende bijdrage heeft geleverd. Dit is niet het geval. Er kwam geen verzet uit de buurten omdat er niet goed

**HET WESTCORD HOTEL VAN
THOMAS MÜLLER IVAN REIMANN ARCHITEKTEN**

getoetst werd; integendeel. Er werd kritisch getoetst, maar het probleem was dat er een grote kloof tussen theorie en praktijk heerste, dat ontwerp en uitvoering ver uit elkaar lagen. Als externe, onafhankelijke partij was de commissie minder goed in staat om hierin verandering te brengen, iets wat de stadsbouwmeester door zijn positie gemakkelijker teweegbrengt. Al in het jaarverslag van de welstandscommissie van 2011, *De Open Stad*, kwam het thema van handhaving als een prangende kwestie naar voren en eigenlijk in alle jaarverslagen sindsdien is het in meer of mindere mate in uiteenlopende bewoordingen aan bod gekomen. Tijdens de welstandsavond van de stadsbouwmeester in 2015 merkte een ontwerp bureau terecht op dat zij graag uitgedaagd wilden worden om beter in de context te ontwerpen, maar dat de gemeente dan wel kritisch op de uitvoering moest toezien, omdat er in die fase nog wel eens iets wijzigde. Handhaving blijft een aandachtspunt, maar het thema staat weer op de agenda en de gemeente heeft hiervoor inmiddels een extra budget gereserveerd, waardoor de relatie tussen bouwaanvraag en bouwpraktijk weer kan worden versterkt.

De problematische verhouding tussen welstand en handhaving leidde in 2016 tot een als architectuurmanifest verwoorde noodkreet van de stadsbouwmeester, als onderdeel van de woonmanifestatie *Wonen in stadshart*. Hoewel de kloof tussen ontwerp en uitvoering een interne gemeentelijke problematiek lijkt, heeft de stadsbouwmeester dergelijke thema's en de verantwoordelijkheden daarvoor binnen de vakgroep, juist ook buiten de praktijk van welstandstoetsing om aan de orde gesteld. Een pro-actieve houding van de overheid kan immers veel vertraging omtrent aanvragen voorkomen, vooral als het gaat om de handhaving van kleine ingrepen, zoals het vervangen van kozijnen, de bouw van dakkapellen enzovoort. Veel handhaving kan worden voorkomen door betere informatievoorziening en door een sterke positionering van het welstandsbeleid, dat immers, los van commissies of stadsbouwmeesters, de continuïteit bepaalt. Een ontrechte vrees van sommige ontwerpers uit het veld was dan ook, dat de stadsbouwmeester nu

mocht bepalen waaraan de welstandstoets moet voldoen, een gekke constatering voor professionals die al jaren op basis van het welstandsbeleid aanvragen indienen.

Het is goed om te zien dat hierin langzaam verandering komt, dat het welstandsbeleid als instrument van kwaliteitsborging weer op de agenda staat. Terecht kunnen we stellen dat er veel omtrent de werkwijze van de welstandstoets beter gaat, dat de toets directer, toegankelijk is, dat we de aanvrager beter faciliteren. Maar we moeten het beleid ook actief blijven uitdragen en ontwerpers zowel als opdrachtgever blijven wijzen op hun verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de stad. Het gevaar is dat we, in onze ijver iedereen te vriend te houden en tegemoet te komen, te snel probleemeigenaar worden van kleine, onbeduidende kwesties. We kunnen beter aanvragers stimuleren de opgaven waarvoor zij staan op een redelijk niveau van welstand te krijgen. De recent vernieuwde welstandsnota draagt hieraan nadrukkelijk bij, het document is toegankelijk en straalt uit wat het wil bewerkstelligen.

EEN KLEINE GREEP UIT DE ACTIVITEITEN

Naast structurele aandacht voor de kloof tussen ontwerpen en bouwen heeft het Atelier Stadsbouwmeester uiteenlopende activiteiten geïnitieerd die kwaliteitsborging in het algemeen en welstand in het bijzonder onder de aandacht brengt. Zo werd in opdracht van Platform GRAS en het DAG-bestuur een terugblik geschreven op 20 jaar gebouwen-enquête als onderdeel van de Dag van de Architectuur. Was er zoiets als een typisch Groningse kwaliteit van architectuur? zo vroeg de stadsbouwmeester zich af. Wat zeiden de resultaten van de gebouwen-enquêtes over de opdrachtgevers, over de ontwerpers? Een opvallende ontwikkeling die uit de terugblik blijkt, is dat de jury steevast ruimtelijke tendensen benoemd die onvoldoende in de prijswinnende projecten naar voren komen. Loopt Groningen achter de feiten aan, of vaart de stad nog altijd een eigengereide koers? Een mooie ontwikkeling lijkt het dat in

de afgelopen vijf jaar het oordeel van publiek en jury steeds vaker overeenkomt. Zo vanzelfsprekend als het contrast tussen jury en publiek doorgaans was, zo eensgezind lijkt tegenwoordig hun oordeel.

Een belangrijke constatering van de terugblik op de gebouwen-enquête was tevens dat een groot deel van de ‘winnende projecten’ door publieke opdrachtgevers is gerealiseerd. In een stad als Groningen, met grote publieke opdrachtgevers, is dat niet verwonderlijk, maar in een tijdsgewricht waarin de relatie tussen opdrachtgever en overheid verandert, lijkt dit toch een belangrijke constatering. Ook op de avond die georganiseerd werd naar aanleiding van de vernieuwing van de welstandsnota, kwam de relatie tussen opdrachtgever, ontwerper en overheid duidelijk naar voren. De welstand moet integraal toetsen, in een vroeg stadium bij initiatieven en aanvragers worden betrokken, we moeten de toets niet als een ‘afvinklijstje’ benaderen, maar als een gerichte beoordeling van een aanvraag op een specifieke plek - zo luidde de algemene teneur van de avond. Opvallend is bovendien dat er door de aanwezigen werd gesproken over welstand als een manier om de kwaliteit van architectuur weer omhoog te brengen; niet alleen als een instrument om op basis van ‘redelijk eisen’ een 6- te halen, maar om een 8 te stimuleren. Uiteindelijk gaat het iedereen om liefde voor de stad, de wil om dichterbij elkaar te komen is er, zowel bij gemeente, ontwerpers als opdrachtgevers.

Een aantal belangrijke projecten heeft de discussie over de kwaliteit van architectuur verder gevoed. Het alarmerende architectuurmanifest stond niet op zichzelf maar was de aftrap van een manifestatie over *Wonen in stadshart* (WISH), een initiatief waarmee de gemeente op zoek ging naar hoogwaardige manieren van wonen in en om de binnenstad. Het instrument van de manifestatie, al decennia een beproefd middel in Groningen, creëert een specifieke ontwerpcontext, waarin ontwerpers, opdrachtgevers en overheid elkaar kunnen prikkelen om actuele opgaven vanuit een thematisch perspectief te benaderen, los van de dagelijkse

gang van zaken. WISH heeft een aantal verrassende ontwerpen opgeleverd, dat op dit moment op de uitwerking wordt onderzocht.

Naast WISH is de kwaliteitsborging verder gestimuleerd door het uitschrijven van prijsvragen voor belangrijke publieke ontwikkelingen. Voor de Kunstwerf op het Ebbingekwartier zijn naar aanleiding van een ideeënprijsvraag met meer dan honderd inzendingen, uiteindelijk vijf schetsontwerpen gemaakt, waaruit een overtuigende winnaar naar voren kwam. Ook voor Merckt, het hoekpand van de Grote Markt met de Poelestraat, werd met behulp van een prijsvraag een ontwerp geselecteerd, waarbij overigens het publieks- en jury-oordeel weer hetzelfde was. Het ontwerp van de Kattenbrug kwam eveneens op basis van een prijsvraag tot stand. De relatie tussen kwaliteitsborging en welstand lijkt kortom een wat vanzelfsprekender te worden.

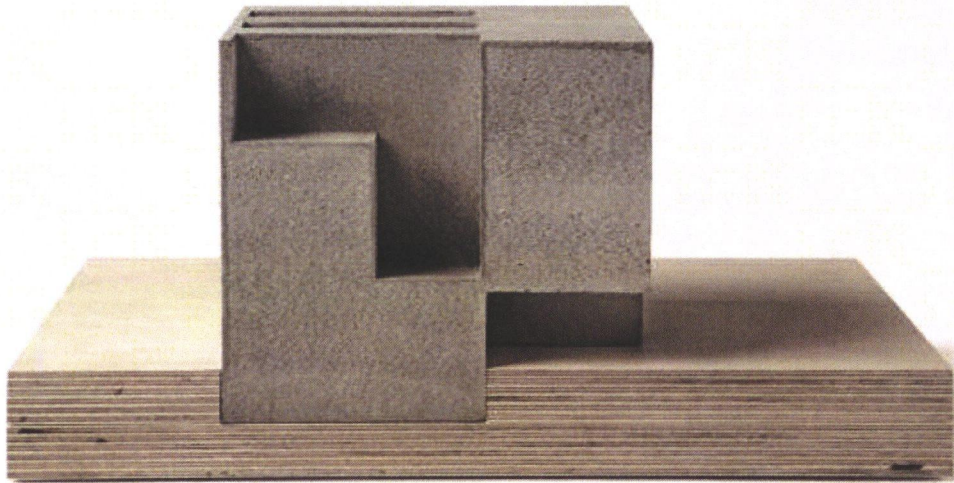
**WINNENDE INZENDING
SPORTCENTRUM EUROPAPARK:
VENHOEVEN CS ARCHITECTURE+URBANISM**

SAMENVATTEND: AMBITIES

In de komende drie jaar wil het Atelier de ingezette koers kracht bijzetten:

- we hanteren een efficiënte en vlotte welstandstoets, met een wekelijkse doorlooptijd;
- met het oog op de toekomstige omgevingsvisie is de toetsing zo breed en integraal mogelijk georganiseerd; alle relevante disciplines zijn betrokken, op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschap en openbare ruimte; adviezen worden zorgvuldig op elkaar afgestemd, dit is een aandachtspunt: eenduidige advisering vanuit de gemeentelijke organisatie is immers onontbeerlijk;
- het proces van welstandstoetsing is toegankelijk en transparant, het atelier denkt actief mee, maar voorkomt dat het probleemenaar wordt van de opgave; we willen zowel benaderbaar, betrokken als kritisch zijn, liefst in de eerste fasen van het ontwerpproces; we streven naar een goed contact tussen gemeente, ontwerpers en opdrachtgevers, met een heldere verdeling van verantwoordelijkheden;
- de communicatie naar buiten toe kan beter, we verbeteren de bekendheid van het functioneren van het loket;
- we proberen de relatie tussen welstand en handhaving, van ontwerp en uitvoering, te verbeteren;
- we creëren een sterke verbinding van welstand met de overige taken omtrent kwaliteitsborging van de stadsbouwmeester.

WONEN IN STADSHART: WONINGBOUW VAN MARCEL LOK AAN DE MUSSENGANG

DEEL 2.

**DE WELSTAND
2015-2017:
TENDENSEN**

ZOALS GEBRUIKELIJK IN DE JAARVERSLAGEN VAN DE AFGELOPEN JAREN GEVEN WE OP BASIS VAN DE ERVARINGEN IN HET VELD EEN OVERZICHT VAN DE BELANGRIJKSTE TENDENSEN. IMMERS, ALS WELSTANDSTOETSER STAAT HET ATELIER STADSBOWMEESTER ALS HET WARE GEBOGEN OVER DE STAD; ELKE AANVRAAG KOMT HET ATELIER ONDER OGEN. NERGENS IS ER ZO GOED ZICHT OP DE ONTWIKKELINGEN DIE ONTWERPEND EN BOUWEND GRONINGEN DOORMAAKT.

SPLENDID ISOLATION?

Groningen beroept zich er vaak op, de geïsoleerde ligging van de stad in een groot landelijk gebied en de voordelen die dit met zich meebrengt als het gaat om de centrumfunctie die ze heeft voor een grote regio. Maar de geïsoleerde ligging brengt ook nadelen met zich mee. Blijft Groningen genoeg verbonden met ‘de rest van de wereld’? Wordt ‘Architectuurstad’ Groningen bijvoorbeeld voldoende geïnspireerd door ontwikkelingen van buiten de stad? Als we de ‘opbrengst’ van drie jaar welstandstoetsen in het Atelier Stadsbouwmeester kritisch moeten bekijken, dan kunnen we niet anders dan constateren dat Groningen wat ‘achterop’ begint te raken. Natuurlijk is het volgen van trends en modeverschijnselen in de architectuur geen voorwaarde voor een gezond en levendig architectuurklimaat. Integendeel, als we kijken naar de twintigste-eeuwse architectuurgeschiedenis in Groningen, dan is het juist de eigengereide koers die de stad veel heeft gebracht. Maar de verbinding met maatschappelijke ontwikkelingen zouden we toch als een vanzelfsprekend onderdeel van ons vakgebied moeten zien.

Hoewel dankzij de aantrekkende economie de architectuur- en bouwwereld weer langzaam opleeft, lijkt er in Groningen vooralsnog op oude voet verder te worden ontwikkeld. Vooral de woningbouwproductie trekt aan, maar van een gewijzigde context, sociaal zowel als economisch en, zo zouden we mogen verwachten, daardoor ook ruimtelijk, lijkt voorlopig geen sprake. Groningen loopt misschien toch een beetje achter de feiten aan. Ontwikkelingen in ons vakgebied die elders al vijf tot tien jaar aan de gang zijn en worden toegepast, dringen op dit moment maar moeilijk door tot de Groningse *isolation*. We hebben het dan niet alleen over de manier van ontwikkelen en bouwen,

ook vanuit ontwerpelijk perspectief lijkt Groningen aansluiting te missen, of eigenlijk: niet meer mede de koers te bepalen. Er is een brede beweging van jonge architecten op gang gekomen, die het eendimensionale karakter van veel nieuwbouwontwikkelingen achter zich heeft gelaten en juist de gelaagdheid van de bestaande stad tot inspiratie van hun ontwerp-praktijk maakt. Naar voorbeeld van bureaus uit de landen om ons heen hangen zij een bepaald pragmatisme aan, een werkwijze die niet het ontwerp of de architect centraal stelt, maar de plek en de bijdrage van het ontwerp aan de omgeving. Wat betekent het bouwen in de bestaande stad, hoe verhoudt een goed ontwerp zich tot de context en hoe ondersteunen we met onze architectuur de stedelijke structuur?

Deze kritische ontwerp-praktijk past goed bij de gewijzigde verhoudingen in ontwikkelend. De tijd van grootschalige stedenbouwkundige ontwikkelingen lijkt immers voorbij, stedelijke ingrepen zijn meer gericht op de continuïteit van de bestaande stad en er ontstaan nieuwe partijen die voor specifieke doelgroepen willen ontwikkelen. Toch zien we er in Groningen nog weinig van terug. Er wordt weliswaar in groeiende mate particulier gebouwd, maar tot veel meer dan een eindeloze variatie op dezelfde cataloguswoning aan de rand van de stad leidt dit tot nu toe niet. Daar waar steden als Amsterdam en Rotterdam, vooral in de bestaande stad, experimenteren met kleinschalige, particuliere ontwikkelingen en verschillende vormen van opdrachtgeverschap, daar geeft Groningen nog onvoldoende ruimte aan een nieuwe manier van ontwikkelen, terwijl de doelgroep voor nieuwe vormen van stedelijk wonen er in de jongste stad van Nederland zeker is.

DE BETROKKEN ARCHITECT

Gelukkig zien we in Groningen een groeiende groep bureaus die de context van de bestaande stad als een natuurlijke voorwaarde van het ontwerpen ziet. Groningen heeft altijd een sterk basiswerkveld gekend, een compacte club architectenbureaus die een hoogwaardige standaard neerzet en, in zekere zin, bijdraagt aan het basisniveau van redelijke eisen van welstand. Vooral in de woningbouwaanvragen van het afgelopen jaar zien we dat het niveau weer om hoog gaat ten opzichte van de ‘moeilijke’ ontwikkeljaren ten tijde van de crisis. Maar de aanvragen laten helaas ook nog steeds zien dat een gedegen analyse van de context, de kennis van de stad en van de kenmerken van de omgeving waarin wordt gebouwd, eerder uitzondering dan regel zijn. Hier lijkt een zeker gemakzucht aan de orde te zijn, de wensen van de opdrachtgever lijken heilig, terwijl de stad wordt gezien als een verzameling projecten die weinig met elkaar van doen hebben.

Het thema van de verhouding tussen ontwerper, opdrachtgever en gemeente is niet nieuw. In de inleidende essays van de jaarverslagen van het afgelopen decennium is de ‘beroeps-ethiek’ verschillende keren genoemd. De commissie constateerde al vroeg de verschuiving in opdrachtgeversland en bracht daarom het belang van een ter zake kundig ontwerper naar voren. Ook in het architectuurmanifest is deze verhouding kritisch verwoord. Het is onvermijdelijk dat we de wensen en uitgangspunten van opdrachtgevers serieus nemen, maar de volgzzaamheid naar opdrachtgevers toe kent ook een grens. We mogen ontwerpers en architecten ook aanspreken op hun verantwoordelijkheid voor de stad, ze zijn er niet alleen voor de opdrachtgever.

Dat betrokkenheid een belangrijke voorwaarde voor de kwaliteit van aanvragen is, beseft de vakwereld zich heus. We zien dat misschien nog niet altijd terug in concrete aanvragen, maar bij een aantal evenementen in het afgelopen jaar was een geëngageerde energie aanwezig. De prijsvraag Who Cares? liet zien dat

zowel bureaus uit Groningen als bureaus van buiten de stad toegewijd maatschappelijke opgaven met ruimtelijke vraagstukken kunnen verbinden. De gescheiden werelden, die van architecten en opdrachtgevers, als ook die van Groningen en de rest van de wereld, werden door de inzendingen van de prijsvraag overtuigend bij elkaar gebracht.

Een ander hoogtepunt van betrokkenheid was de ‘architectuurklimaattop’, in juli 2017 georganiseerd door De Unie Architecten. Naar aanleiding van het architectuurmanifest daagde De Unie betrokken vakkundigen uit om met kritische ideeën te komen voor een beter architectuurklimaat in Groningen, een klimaat waar de stad in de afgelopen decennia bekend om heeft gestaan. Ontwerpers, opdrachtgevers, vertegenwoordigers van de gemeente, de opleidingen, schrijvers, historici en critici droegen bij aan stellingen en verdedigden deze voor het publiek, alvorens de discussie hierover losbarstte en een heuse lobby-achtige stemronde de belangrijkste onderwerpen volgens het aanwezige publiek naar voren bracht. Het enthousiasme over de klimaattop was groot, al was een deel van het publiek afgekomen op het woord ‘klimaat’, in de veronderstelling dat het zou gaan over duurzaam bouwen. Dat het begrip ‘architectuurklimaat’ wat was weggezakt, is misschien veelzeggend.

INTERMEZZO: GRONINGEN IN JAARBOEKLAND

Om de tendensen in de Groninger architectuurkring in een iets breder perspectief te kunnen duiden presenteren we een kort jaarboek-intermezzo. Dat De Unie, terecht, het architectuurklimaat weer op de agenda *moest* zetten, is een ontwikkeling die de stadsbouwmeester zorgen baart. In het architectuurmanifest voorafgaand aan de manifestatie Wonen in stads-hart is het kritisch verwoord: Groningen is geen architectuurstad meer; die titel hebben we verspeeld. Nu is dat misschien een te ongenueanceerde mening gebleken, maar aan de aard van de boodschap werd niet getwijfeld. Groningen is wel wat van het ‘architectuurcachel’

kwijtgeraakt, van de klasse die er altijd voor had gezorgd dat Groningen, tot ver buiten Nederland, als een relevante architectuurstad werd gezien. In het jaarboek van 2002-2003 werd een groot overzicht gepubliceerd van vijftien jaar jaarboeken, waaruit bleek dat Groningen de vierde stad in Nederland was als het om de hoeveelheid en de kwaliteit van architectuurprojecten gaat. In die eerste vijftien jaarboeken waren 26 projecten uit Groningen opgenomen, waarmee de stad een opvallende plaats in de top 10 'scoorde'. Evenals Amsterdam en Rotterdam was Groningen in bijna elk jaarboek vertegenwoordigd. Hoe is het Groningen vergaan sinds dat overzicht? Hoe staat het met de vijftien jaar die daarop volgden?

Eerlijk is eerlijk, nog steeds doet Groningen het niet slecht, maar ten opzichte van de eerste vijftien jaar, hebben we wel wat toegegeven. In de afgelopen vijftien jaar werden er 14 projecten gepubliceerd die in Groningen zijn gerealiseerd. In aantal dus een flink stuk minder, maar nog steeds neemt Groningen daarmee een vijfde plaats in. Utrecht (24) is Groningen en Den Haag (20) voorbij gegaan, daarnaast staan Amsterdam (met 126 ruim bovenaan) en Rotterdam (48) nog steeds boven Groningen. De bijdrage uit Groningen kunnen we wederom vrij structureel noemen, bijna jaarlijks was er een project uit Groningen in het jaarboek te vinden, al is het de afgelopen jaren wat stiller geworden. Van de jaarboek-projecten die in Groningen zijn gerealiseerd, is bovendien net iets meer dan de helft door bureaus van buiten Groningen ontworpen, 8 om 6. Bijna de helft van de gepubliceerde Groningse projecten is dus van eigen makelij.

WELSTAND TO THE RESCUE

Terug naar de welstand in Groningen; wat kunnen we met deze informatie? Is het werkelijk zo slecht gesteld met de architectuur in Groningen? Als we objectief naar de projecten in de jaarboeken kijken, dan valt dat wel mee. Maar dat er in de afgelopen jaren wat nerveus is gereageerd op de architectuurontwikkelingen

in Groningen heeft natuurlijk ook vooral te maken met datgene wat de jaarboeken in de verste verte niet haalt. Ook de voormalig stadsbouwmeester schreef vlak voor zijn vertrek een kritisch stuk over de praktijk van aanvragen in relatie tot de gemeentelijke ambities. Ook hij was geschrokken van de aanvragen die hij bij de welstand te zien kreeg, van het gebrek aan continuïteit in de kwaliteit van aanvragen en beleid, als ook van de weinig betrokken ambities die de gemeente liet zien ten aanzien van de uitvoering en handhaving van aanvragen. We kunnen gerust stellen dat deze praktijk niet zo een, twee, drie door de welstand zal worden opgelost. Maar we hebben wel in de afgelopen jaren gezien dat voldoende aandacht uiteindelijk een bepaalde omslag kan teweegbrengen.

We spraken al kort over de problematiek van theorie versus praktijk. Aanvraag voldoen op papier vaak prima, maar worden in de praktijk dusdanig anders uitgevoerd, dat ze in feite onder het niveau van redelijke eisen van welstand duiken. Verschillende jaarverslagen van de voormalige welstandscommissie hebben hier uitvoerig aandacht aan besteed en ook het Atelier Stadsbouwmeester heeft dit thema verschillende keren onder de aandacht gebracht. Maar nog steeds lijkt de welstand soms vooral een papieren achterhoedegevecht. Het is bemoeiend dat er meer budget is gereserveerd voor handhaving en dat we weer kunnen werken aan een betere verbinding tussen ontwerpen en bouwen. Een korte wandeling door de stad laat zien dat structureel meer aandacht voor handhaving nog steeds nodig is. Een punt dat hiermee samenhangt en dat zeker structureel is verbeterd, is een kritische toets op de ontvankelijkheid van ingediende stukken. Bij het toetsen van aanvragen kwam het regelmatig voor dat deze onder de maat ingediend bleken te zijn, waardoor een goede, zorgvuldige beoordeling in feite onmogelijk was. Aandacht voor een goede indiening heeft de houding van ontwerp bureaus, die doorgaans de aanvragen indienen, in positieve zin veranderd. Ontwerpen worden nauwkeuriger ingediend, met voldoende analyses van de omgeving, goed tekenwerk van alle gevels en ruim aandacht voor

WONINGBOUW MOLUKKENSTRAAT: DE UNIE ARCHITECTEN

**WINNENDE INZENDING HOEKPAND
OOSTWAND-POELESTRAAT:
MERCKT VAN POWERHOUSE COMPANY**

de uitwerking en detaillering. Niet alleen is een goede aanvraag voor de toetsing van belang, hoe beter een plan is ingediend, hoe eenduidiger en eenvoudiger ook de handhaving is.

CONTINUÏTEIT IN WELSTAND

Hoewel de organisatorische overgang tussen de welstandscommissie en het Atelier Stadsbouwmeester groot is, zijn ook in de afgelopen drie jaar een aantal tendensen naar voren gekomen die wijzen op het belang van continuïteit in welstandsbeleid. Handhaving noemen we al, maar ook het belang van een zorgvuldige indiening en van het inschakelen van ter zake kundige ontwerpers werd al eens door de commissie onder de aandacht gebracht. Een andere belangrijke tendens die wij graag opnieuw onder de aandacht zouden willen brengen, is de afwezigheid van opdrachtgevers. Natuurlijk heeft de architectuur- en bouwwereld in het afgelopen decennium veel veranderingen doorgemaakt. De bouwproductie heeft sterke schommelingen gekend, met alle prijsgevolgen van dien. Het opdrachtgeversveld is daardoor ongetwijfeld van karakter veranderd. Als studentenstad was Groningen altijd al een gemiddelde omgeving als het om opdrachtgevers gaat. Maar in de afgelopen tien jaar is het speelveld dusdanig veranderd, dat ook de praktijk van toetsen en aanvragen is veranderd, niet altijd in positieve zin bovendien. Hoewel we hierboven al een aantal ontwikkelingen bespraken dat het proces van toetsen beïnvloedt, valt het op dat opdrachtgevers, ook bij grote, complexe stedelijke ingrepen, vaak schitteren door afwezigheid. Dit is jammer, want voor een open en vruchtbare welstandspraktijk is het essentieel dat niet alleen de welstandstoets zelf open en transparant is, maar dat er naast ontwerpers ook eerlijk en direct contact is met opdrachtgevers. De stadsbouwmeester adviseert de gemeente dan ook om dit bij aanvragers en adviseurs onder de aandacht te brengen. Overigens is het een goede ontwikkeling dat opdrachtgevers de weg naar het loket tegenwoordig wel sneller weten te vinden.

Een tendens die we ook moeten overnemen van de voormalige commissie is, dat bij belangrijke binnenstedelijke ontwikkelingen vaak heldere kaders ontbreken. Weliswaar zijn er voor elk gebied gerichte criteria in de welstandsnota geformuleerd, op basis waarvan de aanvraag in principe kan worden beoordeeld. Bij grote binnenstedelijke opgaven verandert echter vaak de context, wat gevolgen heeft voor de toetsing en de manier waarop een aanvraag op welstandsgronden kan worden beoordeeld. Niet alleen de bestaande situatie is dan immers van belang, ook de verwachte toekomstige situatie beïnvloedt de toetsing. Als niet helder is, waar een ontwikkeling naar toe gaat, dan is het knap lastig om te beoordelen of een aanvraag er goed bij past en kan voldoen aan redelijke eisen van welstand. Ook de afstemming van verschillende beleidskaders blijft een belangrijk aandachtspunt. In het laatste jaarverslag van de commissie werd hiervoor expliciet aandacht gevraagd en nog steeds merken we dat op dit punt verbetering mogelijk is. Het zorgvuldig op elkaar afstemmen van adviezen, zoals we hierboven reeds aanstipten, hangt hier uiteraard nauw mee samen.

EEN VISIE ALS KAPSTOK

Het afstemmen van beleidskaders gaat niet vanzelf en hoewel het maken van lange termijnperspectieven in de afgelopen periode een negatieve bijklank heeft gekregen, zien we dat de gemeente weer langzaam oog krijgt voor een visie op architectuur en stadsontwikkeling. Gelijk opgaand met de crisis heerste het idee dat er geen grote verhalen meer nodig waren voor de architectuur, dat de burger vooral zelf moest kunnen bepalen wat en hoe er gebouwd wordt. Dit leidde tot een zekere desinteresse die moeilijk te rijmen valt met de publieke verantwoordelijkheden van een stad, zeker als er geen eenduidigheid bestaat over de kaders waarbinnen dat moet gebeuren. Particuliere initiatieven staan nog steeds hoog op de politieke agenda, maar ook groeit het besef dat er wel degelijk een sterke, publieke basis voor ontwikkelingen moet zijn. De kwaliteit van

architectuur en stedelijke ontwikkeling staat weer op de agenda en lijkt een ambtelijke omslag te hebben gecreëerd. Wel valt op, dat er in het proces van kwaliteitsborging erg op de letter van de wet wordt gelet, dat kwaliteit als het ware juridisch wordt benaderd, in plaats van als een uitgangspunt waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen worden gestuurd. De stadsbouwmeester wil het sturen op kwaliteit graag stimuleren. Het werken vanuit een breed gedragen visie op de stad is dan wezenlijk; dus niet op de letter van onze regels en kaders (al zijn die er natuurlijk niet voor niets), maar vooral ‘in de geest van’.

Dat Groningen vol overtuiging aan een nieuwe omgevingsvisie werkt, is daarom geruststellend. Ook is er in de afgelopen jaren een aantal oefeningen in nieuwe vergezichten gedaan. In het kader van de Internationale Architectuurbiënnale Rotterdam onderzocht het Atelier Stadsbouwmeester samen met een aantal betrokken lokale bureaus de implicaties van de energietransitie voor Groningen, een studie die uitmondde in een tentoonstelling op de biënnale en een bijpassende ‘catalogus’, getiteld *Denkbeelden voor een slimme energiestad*. Uit deze oefening blijkt dat voor de kwaliteit van de stedelijke ontwikkeling, voor de continuïteit van beleid en voor een maatschappelijk betrokken architectuurklimaat, visies op onze manier van samenleven onontbeerlijk zijn. De stad staat aan de vooravond van een grote woningbouwopgave en te zien dat er weer meer in die hoedanigheid aan gebiedsontwikkeling wordt gewerkt, stemt hoopvol. Er wordt integraal ontworpen aan het voormalige Suikerunieterrein, aan het Oosterhamriktracé en aan de Eemskanaalzone. Na een periode van relatief gezien incidentele ontwikkelingen is het bemoedigend om te zien dat we weer worden uitgedaagd om met een groter idee aan de stad te werken.

BETROKKEN ONTWERPEN

De tendensen die we in dit ‘drie-jarenverslag’, van de welstand voor het voetlicht brengen en de ambities die aan de hand daarvan verwoord,

zijn alle gerelateerd aan één basisgedachte die voor ons vakgebied van wezenlijk belang is, namelijk: het betrokken en misschien zelfs deels ‘belangeloos’ ontwerpen aan de stad. We spraken al over de betrokkenheid van de architect, over de verantwoordelijkheid van zijn rol voor de stedelijke ontwikkeling als geheel. Maar we moeten deze rol nuanceren. Niet alleen de architect of ontwerper, ook de opdrachtgever, de ontwikkelaar, de gemeente en het rijk spelen daarin een cruciale rol. We zien helaas dat architecten steeds minder bij ontwerpwerk worden betrokken. Bij ruim tweederde van de aanvragen voor een omgevingsvergunning is geen architect betrokken en veel opdrachten waarbij wel architecten zijn betrokken beslaan enkel de eerste fasen van het ontwerpproces. Kortom, veel van wat er in onze omgeving wordt gebouwd, wordt niet door mensen met vakkennis ontworpen, laat staan dat zij zijn betrokken bij de uitwerking of de uitvoering van het ontwerp begeleiden. Veel nieuwe woningbouw die nu gerealiseerd wordt, is van particuliere opdrachtgevers. Omdat de prijzen van kavels en bouwers inmiddels zo hoog zijn, komen deze vaak niet verder dan gestandaardiseerde cataloguswoningen. Als we deze praktijk handhaven, dan zal het op den duur moeilijk zijn om te herkennen welke stad we binnenrijden bij willekeurig welke nieuwbouwwijk aan de rand van de stad, gevuld met ‘producten’ die weinig met de plek of met Groningen te maken hebben.

Tot onze vreugde zien we dat bij kleinere opgaven weer iets sneller dan voorheen architecten en gekwalificeerde ontwerpers worden ingezet. Maar er zijn een groot aantal complexe, grootschalige opgaven waarbij de potentie van de ontwerpende disciplines nog onvoldoende wordt ingezet. De opgave die onze regio het meeste tekent op dit moment, het aardbevingsbestendig bouwen, spreekt wat dat betreft boekdelen. Betrokken opdrachtgevers en ontwerpers lijken elkaar nog niet te hebben gevonden; zijn ze er wel? Lokale architectenbureaus en kennisplatforms roeren zich inmiddels, erkennen het belang van hun vak voor de ongekend opgave waarvoor we in het noorden staan. Mogelijk kunnen zij de richting nuance-

**GERESTAUREERD
EN UITGEBREID:
VILLA GELRIA VAN
ARCHITECTUURSTUDIO
SKETS**

ren van een ontwikkeling waarvan het ‘ontwerp’ nu uitsluitend wordt gevuld door van de een op de andere dag in aardbevingsbestendig bouwen ‘gespecialiseerde’ aannemers en kozijnenboeren. Het is teleurstellend dat ook hier in de stad het argument van de aardbevingen vooral nog vooral als excuus wordt gebruikt om de kwaliteit van onze bebouwing te marginaliseren, in plaats van dat het wordt aangegrepen om de bestaande voorraad te verbeteren. De ‘naoorlogse schoorsteen’ heeft het bijvoorbeeld moeilijk. Laten we er naar streven om niet alleen de veiligheid, maar ook de kwaliteit en uitstraling van onze architectuur nog altijd als uitgangspunt voor vernieuwing te nemen.

VOORBEELDIG

Hoewel een terugblik op de afgelopen drie jaar misschien vooral een kritische houding bewerkstelligt, willen we ook een aantal voorbeelden noemen waarop we als stad gewoon trots kunnen zijn. We noemden al een aantal prijsvragen van grote ontwikkelingen, het aanzicht van het centrum de stad verandert bijvoorbeeld wezenlijk. De winnende inzending van Powerhouse voor **Merckt** (pag. 20) levert een interessant ontwerp: niet alleen een bijzonder en divers woonprogramma op een bijzondere locatie, met groene loggia’s en ruime balkons, maar ook een *food market* in de plint, waarmee de openbare ruimte wordt verlevendigd en de relatie met de context wordt versterkt. Ook de ontwikkeling van het aangrenzende **Westcord-hotel** (pag. 9), van het Duitse bureau Thomas Müller Ivan Reimann Architecten, is veelbelovend en oogt als een moderne interpretatie van traditionele trapgevels. Het plan van Studio Donna van Milligen Bielke en Ard de Vries Architecten voor de **Kunstwerf** (pag. 4) zoekt al evenzeer een balans tussen hedendaagse expressie en historische waarden. Ze noemden hun inzending ‘Dialogo tussen ruimte en verbeelding’, een titel die ons voorstellingsvermogen prikkelt. Een andere inspirerende samensmelting tussen oud en nieuw vinden we in het grondig gerestaureerde en vernieuwde **villa Gelria** (pag. 23), door architec-

tuurstudio SKETS. Het monument heeft zijn originele kleuren weer terug en heeft een sobere, geometrische uitbreiding gekregen, die past bij de verhoudingen van het pand.

Van een geheel andere orde was het ontwerp van Venhoeven CS voor een nieuw **sportcentrum** op het Europapark (pag. 12), een multifunctioneel complex met een op te splitsen sporthal, een dojo en een dansruimte, dat bijdraagt aan de dynamiek van dit nieuwe stadsdeel. Ook Specht architecten bouwt in deze context, in de Nieuwe Linie, waar een reeks ‘**singelwoningen**’ (pag. 26) van verschillende breedtes is ontworpen, zodat er verschillende woningtypen ontstaan zonder dat dit ten koste van de uitstraling van het geheel gaat. Als het om woningbouw gaat kijken we verder uit naar de ontwikkeling van het plan van Marcel Lok voor de **Mussengang** (pag. 14), in opdracht van de gemeente Groningen voor de manifestatie WISH bedacht. Uit het plan van Lok blijkt dat ook voor hele kleine kavels prachtige stedelijke eengezinswoningen zijn te ontwerpen. Het plan van De Unie Architecten voor de **Molukkenstraat** (pag. 19) is eveneens een mooie vertaling van eigentijds woonprogramma binnen een bestaande stedelijke context. En zelfs op het niveau van kleine op- en aanbouwen zijn er tegenwoordig interessante voorbeelden te vinden. Vdp Architecten ontwierp een dakopbouw aan de **Grachtstraat** die voortbouwt op het gelaagde karakter van de bestaande architectuur en daaraan bovendien een nieuwe ‘laag’ toevoegt.

SAMENVATTEND: IMPULS VOOR EEN NIEUW ARCHITECTUURBELEID

De tendensen die we ontwaren in de ontwikkelingen van de afgelopen drie jaar, motiveren ons om na te denken over actualisatie van het architectuurbeleid in Groningen. De architectuurklimaattop waarnaar reeds is verwezen, eindigde in een collectieve ambitie om Groningen weer als een architectuurstad te benaderen en een beleid en klimaat te realiseren dat hierbij past. De wethouder nam zelfs het woord ‘architectuurbeleid’ die avond in de mond. De stadsbouwmeester wil graag ingaan op deze ambitie. We zouden het architectuurbeleid overtuigend willen herzien:

- Groningen moet weer onderdeel worden van het architectuurdebat in Nederland;
- het architectuurklimaat verdient een nieuwe top; opdrachtgevers, ontwerpers, opleidingen en overheden moeten elkaars betrokkenheid stimuleren, we willen een betrokken en sterk ontwerpklimate creëren;
- de kwaliteit van Groningen als architectuur moet omhoog en weer beter zichtbaar worden;
- een aantal tendensen dat in de afgelopen tien jaar structureel aan de orde is gesteld, verdient de structurele aandacht die daarbij hoort;
- het is van belang om weer vanuit een heldere visie op architectuur en stadsontwikkeling te durven werken;
- de relatie van architectuur van ‘binnen’ en van ‘buiten’ moet worden versterkt.

Met een nieuw architectuurbeleid kunnen we Groningen als architectuurstad weer onder de aandacht brengen. De uitkomst van de architectuurklimaattop kan daarbij als een goed vertrekpunt voor de verdere formulering gelden. Op basis van de tendensen van de afgelopen jaren en de kritische discussie van de klimaat-top, moeten we proberen activiteiten te ontplooiën die Groningen weer een positie geeft in de rest van de architectuurwereld.

**DE NIEUWE LINIE:
SINGELWONINGEN VAN
SPECHT ARCHITECTEN**

STATISTIEK

2015

Bij het Atelier Stadsbouwmeester zijn in 2015 in totaal 1605 adviezen op basis van 1680 aanvragen afgehandeld. Van deze adviezen zijn er 218 (14%) in bijzijn van de stadsbouwmeester gegeven. Het aantal adviezen is inclusief 224 monumentenaanvragen die in principe vergezeld gaan van hetzelfde aantal bouwaanvragen. De monumentenaanvragen zijn door de monumentencommissie in nauwe samenhang met Atelier Stadsbouwmeester behandeld. De aanvragen die niet van een advies zijn voorzien, waren bijvoorbeeld niet ontvankelijk of werden negatief beoordeeld door de afdeling Stadsontwerp, wat een welstandsadvies in die fase overbodig maakte.

De verhouding bouwaanvragen, monumentenaanvragen, voorbehandelingen was in 2015 als volgt:

– bouwaanvragen	60,6%
– monumentenaanvragen	13,5%
– voorbehandelingen	18,2%

De overige 7,7% werd ingenomen door illegale bouwactiviteiten die vanuit de afdeling handhaving van de gemeente aan het atelier zijn voorgelegd, alsmede door gemotiveerde adviezen die op verzoek van de bezwaarschriftencommissie zijn geschreven.

2016

Bij het Atelier Stadsbouwmeester zijn in 2016 in totaal 1532 adviezen op basis van 1701 aanvragen afgehandeld. Van deze adviezen zijn er 362 (23%) in bijzijn van de stadsbouwmeester gegeven. Het aantal adviezen is inclusief 171 monumentenaanvragen die in principe vergezeld gaan van hetzelfde aantal bouwaanvragen. De monumentenaanvragen zijn door de monumentencommissie in nauwe samenhang met Atelier Stadsbouwmeester behandeld. De aanvragen die niet van een advies zijn voorzien, waren bijvoorbeeld niet ontvankelijk of werden negatief beoordeeld door de afdeling Stadsontwerp, wat een welstandsadvies in die fase overbodig maakte.

De verhouding bouwaanvragen, monumentenaanvragen, voorbehandelingen was in 2016 als volgt:

– bouwaanvragen	69,5%
– monumentenaanvragen	10%
– voorbehandelingen	17,7%

De overige 2,8% werd ingenomen door illegale bouwactiviteiten die vanuit de afdeling handhaving van de gemeente aan het atelier zijn voorgelegd, alsmede door gemotiveerde adviezen die op verzoek van de bezwaarschriftencommissie zijn geschreven.

2017

Bij het Atelier Stadsbouwmeester zijn in 2017 in totaal 1553 adviezen op basis van 1709 aanvragen afgehandeld. Van deze adviezen zijn er 245 (15%) in bijzijn van de stadsbouwmeester gegeven. Het aantal adviezen is inclusief 133 monumentenaanvragen die in principe vergezeld gaan van hetzelfde aantal bouwaanvragen. De monumentenaanvragen zijn door de monumentencommissie in nauwe samenhang met Atelier Stadsbouwmeester behandeld. De aanvragen die niet van een advies zijn voorzien, waren bijvoorbeeld niet ontvankelijk of werden negatief beoordeeld door de afdeling Stadsontwerp, wat een welstandsadvies in die fase overbodig maakte. In 2017 zijn de gemeentelijke monumentaanvragen onder verantwoordelijkheid gekomen van de monumenten-ambtenaar van de gemeente. Het aandeel monumentenaanvragen dat bij de monumentencommissie en het Atelier Stadsbouwmeester wordt afgehandeld, is daarom afgenomen.

De verhouding bouwaanvragen, monumentenaanvragen, voorbehandelingen was in 2017 als volgt:

– bouwaanvragen	67,1%
– monumentenaanvragen	6,7%
– voorbehandelingen	19,6%

De overige 6,6% werd ingenomen door illegale bouwactiviteiten die vanuit de afdeling handhaving van de gemeente aan het atelier zijn voorgelegd, alsmede door gemotiveerde adviezen die op verzoek van de bezwaarschriftencommissie zijn geschreven.